

Методичні рекомендації щодо організації психологічного і соціального супроводу навчально-виховного процесу

Актуальність психологічного супроводу навчально-виховного процесу зумовлена новими соціальними вимогами, розвитком освіти та загальноосвітніми тенденціями.

Важливим завданням діяльності психологічної служби є забезпечення супроводу педагогічних інновацій, захист психологічного здоров'я, профілактика алкоголізму, наркоманії, СНІДу, протиправної поведінки, насильства, підвищення психологічної культури, посилення виховного компоненту системи освіти, формування готовності учнів до самостійного життя в суспільстві після завершення навчання, сприяння розвитку та самореалізації всіх учасників навчально-виховного процесу.

Завдання практичного психолога:

1. Сприяння повноцінного особистісного й інтелектуального розвитку дітей на кожному віковому етапі, створення умов для формування мотивації до самовиховання і саморозвитку.

2. Створення психолого-педагогічних умов для повноцінної реалізації особистісного, індивідуального і фізичного потенціалу учня на основі моніторингу психічного розвитку.

3. Забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини на основі її психолого-педагогічних особливостей.

4. Створення психолого-педагогічних умов для забезпечення сприятливого перебігу адаптації, першокласників до шкільного навчання, учнів 5-х та 10-х класів.

5. Профілактика та корекція відхилень в інтелектуальному та особистісному розвитку.

6. Формування мотивації до здорового способу життя.

7. Підготовка учнів до свідомого вибору професії відповідно до своїх здібностей, психофізіологічних даних та потреб суспільства.

8. Формування і мотивація учнів до трудової діяльності.

9. Допомога всім учасникам ЗНО, ДПА в формуванні умінь адекватно діяти в стресовій ситуації.

10. Сприяння гармонізації соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі.

11. Підвищення психологічної компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу: учнів, педагогічних працівників, батьків.

Пріоритетні напрямки роботи:

- Моніторинг психологічного розвитку учнів;
- Пошук та підтримка обдарованої молоді;
- Корекційно-розвивальна робота з «важкими» дітьми;
- Формування мотивації до здорового способу життя;
- Створення умов до самоосвітньої діяльності та розвитку творчого потенціалу учнів, вчителів.

Завдання, завдяки яким психологічний супровід набуває ефективності і результативності.

1) Створення соціально-психологічних умов індивідуального розвитку учасників навчально-виховного процесу.

2) Систематичне відстеження психолого-педагогічного та соціального статусу дитини і динаміки її розвитку впродовж всього навчально-виховного процесу.

3) Попередження виникнення проблем особистісного розвитку і виховання дитини.

4) Надання допомоги дитині у розв'язанні актуальних проблем навчання, виховання та соціалізації.

5) Створення комплексної програми психологічного супроводу на всіх етапах розвитку дитини.

Принципи психологічного супроводу:

1. науковий;
2. гуманізації;
3. сенситивності;
4. індивідуального підходу;
5. діяльнісного підходу;
6. системності;
7. співробітництва.

Психологічний супровід в роботі

- з вчителями:

- Підвищення психологічної культури шляхом проведення консультацій, навчальних семінарів, тренінгів.

- Спільна корекційно-розвивальна робота з учнями, що мають труднощі в адаптації чи навчанні.

- з батьками:

- Здійснення просвітницької роботи шляхом проведення навчальних семінарів, тренінгів.

- Вивчення практики сімейного виховання у сім'ях учнів.

- з учнями:

- Прислухатись до потреби дитини, фіксувати її досягнення і невдачі, допомагати орієнтуватись в світі, розуміти і приймати себе.

- З'ясувати рівень сформованості знань, вмінь і навичок згідно програми.

- Здійснювати психолого-педагогічну корекцію порушень у структурі навчальної діяльності дітей.

- Налагодити довірчі відносини з дитиною, встановити контакт з нею.

- Враховувати вікові і психологічні особливості дітей під час застосування індивідуального підходу та керівництва дитячим колективом чи окремою групою.

Напрямки соціально-психологічного супроводу щодо забезпечення оптимальних умов розвитку та навчання учнів з психофізичними вадами у ЗОШ:

1. Надання психопрофілактичної та психокорекційної допомоги дитині.

2. Інформаційно-пояснювальна робота з педагогами і батьками.

3. Психологічне консультування батьків.

4. Організація соціального середовища через спеціальну підготовку педагога та учнів конкретного класу

Соціально-психологічний супровід дітей з особливими потребами:

1. Вивчення індивідуальних особливостей дітей, їх можливостей і потреб, рівня формованості у них пізнавальних процесів і дій.

2. Виявлення факторів, які зумовлюють труднощі в пізнавальній діяльності, спілкуванні та соціальній адаптації та резервів організму дитини.

3. Здійснення корекційної та соціально-перетворювальної роботи з дітьми з урахуванням їх особливостей та потреб віку з метою розвитку потенційних можливостей дитини та відповідного формування особистості:

- розвиток слухового, зорового сприймання, розвиток мовлення;

- корекція пізнавальної діяльності;

- формування навичок просторового орієнтування;

- формування навичок соціально-побутового орієнтування;

- формування компенсаторних способів діяльності;

- формування навичок предметно-практичної діяльності з метою адаптації до соціуму;

- розвиток комунікативної діяльності і творчості тощо.

4. Формування позитивної мотивації до навчання.
5. Формування навичок працездатності, цілеспрямованості, вміння зосереджувати увагу.
6. Створення сприятливих умов для взаємодії дитини з соціальним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих розв'язок факторів та формування стійкості до ситуації дезадаптації.
7. Відстеження соціально-психологічного клімату в колективі та статусу дитини в групі, класі.
8. Сприяння соціальній інтеграції дитини: залучення в позакласну і позашкільну діяльність.
9. Розробка та реалізація індивідуальних соціально-психологічних програм розвитку дитини з психофізичними вадами.
10. Здійснення просвітницької роботи з усіма учасниками НВП щодо формування психологічної готовності до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами.
11. Формування толерантного ставлення учасників НВП до дітей з особливими потребами.

Соціально-педагогічний патронат сім'ї - система послуг і заходів, спрямованих захист прав особистості дитини, на полегшення пристосування сім'ї та її членів до вимог суспільства, допомога у вихованні дітей, подолання та профілактика міжособистісних конфліктів у родині і передбачає проведення в домашніх умовах профілактичних, оздоровчих, санітарно-просвітницьких заходів, надання соціальних послуг.

Соціально-педагогічний патронаж сімей здійснюється з урахуванням їх належності до певних груп (багатодітні, малозабезпечені тощо) на основі спостережень із метою виявлення фізичного та психологічного стану членів сім'ї, характеру батьківсько-дитячих стосунків, забезпечення нормального сімейного виховання.

Завдання соціально-педагогічного патронажу сім'ї:

- організація цілеспрямованої фахової допомоги сім'ї у вирішенні її соціальних і психолого-педагогічних проблем;
- допомога сім'ї у створенні доцільних психолого-педагогічних умов виховання дитини відповідно до її віку, індивідуальних особливостей та потреб вікового і всебічного розвитку;
- формування соціально-педагогічної компетенції сім'ї, набуття членами сім'ї соціально-педагогічних знань і навичок для адекватного пристосування до соціального оточення.

Напрями роботи соціального педагога з сім'єю:

- створення системи соціально-психологічної допомоги сім'ї;
- вивчення особистості дитини, її оточення, стану здоров'я, чинників, що впливають на формування досвіду дитини; вивчення соціального статусу дитини в сім'ї, умови реалізації потенційних можливостей дитини, наявність робочого місця (ігрового кутка), особливості взаємостосунків дитини з батьками тощо;
- вивчення сім'ї дитини – обстеження матеріально-побутових умов (разом з представниками закладу, відповідних правозахисних, освітньо-виховних органів, батьківського комітету та ін.) ; вивчення взаємовідносин в сім'ї між подружжям, між батьками (членами родини) і дитиною, сімейного мікроклімату, визначення стилю виховання тощо, соціальних проблем типу виховання;
- надання дитині допомоги та підтримки її у самоствердженні та повноцінному житті;
- пропагування позитивного досвіду сімейного виховання, формування педагогічної культури батьків;
- створення сприятливого сімейного мікроклімату та зміцнення інституту сім'ї;
- посилення взаємодії закладу і батьків:

1. Вдосконалення просвітницької роботи з батьками:

- організація роботи кімнати (куточка) для спілкування дітей з батьками під час відвідування, психологічне забезпечення спілкування (інформація психологічного змісту на стендах, плакатах, таблицях);

- системність участі психолога, соціального педагога у роботі батьківських зборів (виступи, короткі повідомлення, групові консультування);
- організація системи занять із формування навичок усвідомленого батьківства;
- залучення представників різноманітних закладів, установ, організацій, які захищають права і інтереси дітей з метою надання інформації для формування у батьків педагогічної та юридичної культури у відносинах із дітьми.
 - *Вдосконалення консультативної роботи з батьками, педагогами і вихователями:*
 - Проведення педагогічних годин на тему: "Психологія батьківства", консультування педагогічних працівників з питань взаємодії з батьками, правового захисту інтересів та прав дітей;
 - Проведення консультацій вузького профілю (наприклад, з батьками дітей, які знаходяться в кризовій ситуації, з батьками дітей «соціально незахищених категорій»).
- 3. *Налагодження системи превентивної і корекційної роботи з батьками:*
 - проведення сеансів відеорелаксації;
 - заняття з елементами психологічного тренінгу шляхом використання рольових ігор, які орієнтовані на розвиток навичок спілкування з дитиною, актуалізацію емоцій і почуттів, бачення себе і дитини у світі.

Етапи роботи соціального педагога з сім'єю:

1. Відбір дітей, сімей, які потребують соціально-педагогічного супроводу та патронажу.
2. Збір і аналіз інформації про сім'ю.
3. Залучення представників інших служб та відомств соціального патронажу для допомоги родині.
4. Розробка міжвідомчих програм для допомоги всім членам сім'ї:
 - *сімейне консультування* (індивідуальне, групове);
 - *соціально-педагогічна просвіта*, спрямована на підвищення соціально-педагогічної та психологічної компетентності батьків, формування культури взаємовідносин «батьки-діти»;
 - *соціально-перетворювальна*, спрямована на подолання негативних явищ, кризових ситуацій в сімейному середовищі;
 - *профілактична робота*- сприяння організації сімейних форм дозвілля, оздоровлення в дитячих літніх таборах з метою врегулювання конфліктів в сім'ї, запобігання протиправної, асоціальної поведінки, кризових явищ в сім'ї, орієнтація на здоровий соціально-психологічний клімат в сім'ї, здоровий спосіб життя тощо.
5. Реалізація програм або виведення сім'ї з кризи.
6. Підведення підсумків роботи. Вихід з сім'ї. Соціально-педагогічний нагляд за сім'єю.